

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 7ης Απριλίου 2022 *

«Προδικαστική παραπομπή – Γεωργία – Κοινή γεωργική πολιτική – Καθεστώτα άμεσης στήριξης – Κοινοί κανόνες – Καθεστώσ ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης – Κανονισμός (ΕΕ) 1307/2013 – Άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και παράγραφος 2, στοιχείο β' – Εθνική ρύθμιση η οποία εξαρτά την άμεση στήριξη από την προϋπόθεση να κατέχει ο γεωργός τα δικά του ζώα – Άρθρο 9 παράγραφος 1 – Έννοια του “ενεργού γεωργού” – Κανονισμός (ΕΕ) 1306/2013 – Άρθρο 60 – Ρήτρα καταστρατήγησης – Έννοια των “προϋποθέσεων που δημιουργήθηκαν τεχνητά”»

Στην υπόθεση C-176/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείο Alba Iulia, Ρουμανία) με απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Απριλίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

SC Avio Lucos SRL

κατά

Agencia de Plăți și Intervenție pentru Agricultură – Centrul județean Dolj,

Agencia de Plăți și Intervenție pentru Agricultură (APIA) – Aparat Central,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev, πρόεδρο του πρώτου τμήματος, προεδρεύοντα του δευτέρου τμήματος, I. Ziemele (εισηγήτρια), T. von Danwitz, P. G. Xuereb και A. Kumin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Ράντος

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η SC Avio Lucos SRL, εκπροσωπούμενη από την M. Gornoviceanu, avocate,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

- ο Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură – Centrul județean Dolj, εκπροσωπούμενος από τον N. S. Răducan,
- ο Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură (APIA) – Aparat Central, εκπροσωπούμενος από τον A. Pinteă,
- η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Gane και A. Rotăreanu,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek, J. Pavliš και J. Vlácil,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους A. Sauka και A. Biolan,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία, αφενός, του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', και παράγραφος 2, στοιχείο β', και του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 637/2008 και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L 347, σ. 608) και, αφετέρου, του άρθρου 60 του κανονισμού (ΕΕ) 1306/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της κοινής γεωργικής πολιτικής και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 352/78, (ΕΚ) αριθ. 165/94, (ΕΚ) αριθ. 2799/98, (ΕΚ) αριθ. 814/2000, (ΕΚ) αριθ. 1290/2005 και (ΕΚ) αριθ. 485/2008 του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L 347, σ. 549).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, της SC Avio Lucos SRL και, αφετέρου, του Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură – Centrul județean Dolj (Οργανισμού πληρωμών και παρέμβασης για τη γεωργία – Νομαρχιακού Κέντρου Dolj, Ρουμανία) και του Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură (APIA) – Aparat Central (Οργανισμού πληρωμών και παρέμβασης για τη γεωργία – Κεντρικής Υπηρεσίας, Ρουμανία) (στο εξής, από κοινού: APIA), με αντικείμενο απόφαση του APIA με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση που υπέβαλε η Avio Lucos για τη χορήγηση ενίσχυσης βάσει του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης για τη γεωργική περίοδο 2015.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός (ΕΚ) 1782/2003

- 3 Το άρθρο 29 του κανονισμού (ΕΚ) 1782/2003 του Συμβουλίου, της 29ης Σεπτεμβρίου 2003, για τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστώτα άμεσης στήριξης στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πολιτικής και για τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 2019/93, (ΕΚ) αριθ. 1452/2001, (ΕΚ) αριθ. 1453/2001, (ΕΚ) αριθ. 1454/2001, (ΕΚ) αριθ. 1868/94, (ΕΚ) αριθ. 1251/1999, (ΕΚ) αριθ. 1254/1999, (ΕΚ) αριθ. 1673/2000, (ΕΟΚ) αριθ. 2358/71 και (ΕΚ) αριθ. 2529/2001 (ΕΕ 2003, L 270, σ. 1), το οποίο φέρει τον τίτλο «Περιορισμός πληρωμών», προέβλεπε τα εξής:

«Με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων στα πλαίσια μεμονωμένων καθεστώτων στήριξης, δεν πραγματοποιούνται πληρωμές σε δικαιούχους για τους οποίους έχει αποδειχθεί ότι δημιούργησαν τεχνητά τους όρους που απαιτούνται για την καταβολή τέτοιων ενισχύσεων, με στόχο να αποκομίσουν οφέλη αντίθετα με τους στόχους του εν λόγω καθεστώτος στήριξης.»

Ο κανονισμός 1306/2013

- 4 Το άρθρο 60 του κανονισμού 1306/2013, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ρήτρα καταστρατήγησης», ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων, τα πλεονεκτήματα που προβλέπονται δυνάμει της τομεακής γεωργικής νομοθεσίας δεν παρέχονται σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα για τα οποία διαπιστώνεται ότι δημιούργησαν τεχνητά τις προϋποθέσεις για την απόκτηση των πλεονεκτημάτων αυτών, αντίθετα με τους σκοπούς της νομοθεσίας αυτής.»

Ο κανονισμός 1307/2013

- 5 Η αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού 1307/2013 έχει ως εξής:

«Όλα τα βασικά στοιχεία που αφορούν την καταβολή της στήριξης από την Ένωση στους γεωργούς θα πρέπει να περιληφθούν στον παρόντα κανονισμό, ο οποίος θα πρέπει να καθορίζει και τους όρους πρόσβασης στις ενισχύσεις, που είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με τα βασικά στοιχεία.»

- 6 Το άρθρο 4 του ως άνω κανονισμού, με τίτλο «Ορισμοί και σχετικές διατάξεις», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι εξής ορισμοί:

- α) ως “γεωργός” νοείται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή η ομάδα φυσικών ή νομικών προσώπων, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος που προσδίδει το εθνικό δίκαιο στην ομάδα και τα μέλη της, που διαθέτει εκμετάλλευση ευρισκόμενη στο εδαφικό πεδίο των Συνθηκών, όπως ορίζεται στο άρθρο 52 ΣΕΕ σε συνάρτηση με τα άρθρα 349 και 355 ΣΛΕΕ, και ασκεί γεωργική δραστηριότητα·

β) ως “εκμετάλλευση” νοείται το σύνολο των μονάδων που χρησιμοποιεί για γεωργικές δραστηριότητες και διαχειρίζεται ένας γεωργός στην επικράτεια του ίδιου κράτους μέλους·

γ) ως “γεωργική δραστηριότητα” νοείται:

- i) η παραγωγή, η εκτροφή ζώων ή η καλλιέργεια γεωργικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένων της συγκομιδής, της άμελης, της αναπαραγωγής ζώων και της εκτροφής ζώων για γεωργική εκμετάλλευση,
- ii) η διατήρηση μιας γεωργικής έκτασης σε κατάσταση που να την καθιστά κατάλληλη για βοσκή ή καλλιέργεια χωρίς προπαρασκευαστικές ενέργειες πέραν των συνήθων γεωργικών μεθόδων και μηχανημάτων, σύμφωνα με κριτήρια οριζόμενα από τα κράτη μέλη βάσει πλαισίου που θεσπίζει η Επιτροπή, ή
- iii) η άσκηση της ελάχιστης δραστηριότητας, ως ορίζεται από τα κράτη μέλη, για γεωργικές περιοχές εκ φύσεως κατάλληλες για βοσκή ή καλλιέργεια·

[...]

2. Τα κράτη μέλη:

[...]

β) όπου ισχύει σε ένα κράτος μέλος, ορίζουν την ελάχιστη δραστηριότητα που πρέπει να ασκείται σε γεωργικές περιοχές εκ φύσεως κατάλληλες για βοσκή ή καλλιέργεια, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 1 στοιχείο γ) σημείο iii)·

[...]

3. Χάριν ασφαλείας δικαίου, ανατίθεται στην Επιτροπή η εξουσία να εκδίδει κατ' εξουσιοδότηση πράξεις σύμφωνα με το άρθρο [70] που καθορίζουν:

[...]

β) το πλαίσιο εντός του οποίου τα κράτη μέλη ορίζουν τις ελάχιστες δραστηριότητες που πρέπει να ασκούνται σε αγροτικές περιοχές εκ φύσεως κατάλληλες για βοσκή ή καλλιέργεια, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 1, στοιχείο γ), σημείο iii)·

[...].».

7 Το άρθρο 9 του εν λόγω κανονισμού, με τίτλο «Ενεργός γεωργός», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Δεν χορηγείται άμεση ενίσχυση σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή ομάδες φυσικών ή νομικών προσώπων οι γεωργικές εκτάσεις των οποίων είναι κυρίως εκτάσεις διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή ή καλλιέργεια και τα οποία δεν ασκούν επί των εκτάσεων αυτών την ελάχιστη δραστηριότητα που προβλέπουν τα κράτη μέλη σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 2, στοιχείο β).»

8 Ο κανονισμός 1307/2013 εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο του 74, από την 1η Ιανουαρίου 2015.

Ο κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 639/2014

- 9 Οι αιτιολογικές σκέψεις 4 και 16 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 639/2014 της Επιτροπής, της 11ης Μαρτίου 2014, για τη συμπλήρωση του κανονισμού 1307/2013 και για την τροποποίηση του παραρτήματος Χ του εν λόγω κανονισμού (ΕΕ 2014, L 181, σ. 1), έχουν ως εξής:

«(4) Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης [...], είναι σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι τα κράτη μέλη, κατά τη λήψη μέτρων για την εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης, θα πρέπει να ασκούν τη διακριτική τους ευχέρεια σύμφωνα με ορισμένες αρχές, και ιδίως την αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης.

[...]

(16) Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης [...], τα δικαιώματα ενίσχυσης θα πρέπει να χορηγούνται στο άτομο που έχει την εξουσία της λήψης αποφάσεων, απολαμβάνει τα κέρδη και αναλαμβάνει τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους σε σχέση με τη γεωργική δραστηριότητα στη συγκεκριμένη έκταση για την οποία ζητείται η χορήγηση. Είναι σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι η αρχή αυτή ισχύει ιδίως όταν έχει υποβληθεί αίτηση χορήγησης δικαιωμάτων ενίσχυσης για ένα επιλέξιμο εκτάριο από περισσότερους από έναν γεωργό.»

- 10 Το άρθρο 5 του εν λόγω κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Πλαίσιο για τις ελάχιστες δραστηριότητες σχετικά με γεωργικές εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή ή καλλιέργεια», προβλέπει τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς του άρθρου 4 παράγραφος 1 στοιχείο γ) σημείο iii) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013, η ελάχιστη δραστηριότητα που ορίζεται από τα κράτη μέλη ότι πρέπει να ασκείται σε γεωργικές εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή ή καλλιέργεια είναι τουλάχιστον η άσκηση μιας ετήσιας δραστηριότητας από τον γεωργό. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να αναγνωρίσουν επίσης δραστηριότητες που ασκούνται μόνο κάθε δεύτερο έτος, εφόσον αυτές δικαιολογούνται για περιβαλλοντικούς λόγους.»

Το ρουμανικό δίκαιο

Το έκτακτο κυβερνητικό διάταγμα 34/2013

- 11 Το άρθρο 2 του Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2013 privind organizarea, administrarea și exploatarea pajiștilor permanente și pentru modificarea și completarea Legii fondului funciar nr. 18/1991 (έκτακτου κυβερνητικού διατάγματος 34/2013 σχετικά με την οργάνωση, τη διαχείριση και την εκμετάλλευση των μόνιμων βοσκοτόπων, το οποίο τροποποιεί και συμπληρώνει τον νόμο 18/1991 περί εγγείου ιδιοκτησίας), της 23ης Απριλίου 2013 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 267 της 13ης Μαΐου 2013), ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος έκτακτου κυβερνητικού διατάγματος, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[...]

c) μονάδα ζωικού κεφαλαίου (MZK) – τυποποιημένη μονάδα μέτρησης που καθορίζεται με βάση τις διατροφικές ανάγκες κάθε είδους ζώου και καθιστά δυνατή τη σύγκριση μεταξύ διαφόρων κατηγοριών ζώων. [...]»

To OUG 3/2015

12 Το άρθρο 2 του Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 3/2015 pentru aprobarea schemelor de plăți care se aplică în agricultură în perioada 2015-2020 și pentru modificarea articolului 2 din Legea nr. 36/1991 privind societățile agricole și alte forme de asocieri în agricultură (έκτακτου κυβερνητικού διατάγματος 3/2015 για την έγκριση των καθεστώτων ενίσχυσης που εφαρμόζονται στον τομέα της γεωργίας κατά την περίοδο 2015-2020 και για την τροποποίηση του άρθρου 2 του νόμου 36/1991 περί γεωργικών επιχειρήσεων και άλλων μορφών ενώσεων στον τομέα της γεωργίας), της 18ης Μαρτίου 2015, όπως ίσχυε την 1η Ιουλίου 2015 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 191 της 23ης Μαρτίου 2015) (στο εξής: OUG 3/2015), ορίζει τα εξής:

«(1) Για τους σκοπούς του παρόντος έκτακτου διατάγματος, οι ακόλουθοι όροι ορίζονται ως εξής:

[...]

f) “γεωργός”: το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή η ομάδα φυσικών ή νομικών προσώπων, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος της, που διαθέτει εκμετάλλευση ευρισκόμενη στην επικράτεια της Ρουμανίας και ασκεί γεωργική δραστηριότητα·

[...]

(2) Κατά την παράγραφο 1, στοιχείο f, ως “γεωργική δραστηριότητα” νοείται, κατά περίπτωση:

[...]

d) η άσκηση της ελάχιστης δραστηριότητας σε γεωργικές εκτάσεις συνήθως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή ή καλλιέργεια, μέσω της βόσκησης, εφόσον εξασφαλίζεται ελάχιστη πυκνότητα βόσκησης 0,3 MZK ανά [εκτάριο] με τα ζώα που εκτρέφει ο γεωργός, ή μέσω της ετήσιας χορτοκοπής στους μόνιμους βοσκοτόπους, σύμφωνα με τις διατάξεις της ειδικής νομοθεσίας στον τομέα των βοσκοτόπων. [...]»

13 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, του ως άνω έκτακτου κυβερνητικού διατάγματος προβλέπει τα εξής:

«Οι δικαιούχοι των ενισχύσεων είναι ενεργοί γεωργοί, φυσικά ή/και νομικά πρόσωπα, που ασκούν γεωργική δραστηριότητα ως χρήστες γεωργικών εκτάσεων ή/και ως νόμιμοι κάτοχοι ζώων, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. [...]»

14 Το άρθρο 8 του εν λόγω έκτακτου κυβερνητικού διατάγματος ορίζει τα εξής:

«(1) Για να λάβουν τις [...] άμεσες ενισχύσεις, οι γεωργοί οφείλουν:

[...]

c) να εκμεταλλεύονται γεωργική έκταση επιφάνειας τουλάχιστον ενός εκταρίου, η έκταση του αγροτεμαχίου πρέπει να είναι τουλάχιστον 0,3 εκτάριο, ενώ στην περίπτωση των θερμοκηπίων, των ηλιακών θερμοκηπίων, των αμπελώνων, των οπωρώνων, των καλλιεργειών λυκίσκου, των φυτωρίων και των καρποφόρων θάμνων, η έκταση του αγροτεμαχίου πρέπει να είναι τουλάχιστον 0,1 εκτάριο, ή/και, κατά περίπτωση, να κατέχουν ελάχιστο αριθμό ζώων. [...]

[...]

n) να προσκομίζουν κατά την υποβολή της αίτησης ενιαίας ενίσχυσης ή των σχετικών τροποποιητικών αυτής αιτήσεων τα απαραίτητα έγγραφα που αποδεικνύουν τη νόμιμη χρήση της γεωργικής έκτασης, συμπεριλαμβανομένων των εκτάσεων που περιλαμβάνουν περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος, καθώς και τη χρήση ζώων. [...]

[...]

(6) Τα έγγραφα που αποδεικνύουν τη νόμιμη χρήση της γεωργικής έκτασης και την κατοχή των ζώων καθορίζονται με απόφαση του [Υπουργού Γεωργίας, Δασών και Αγροτικής Ανάπτυξης] και υποβάλλονται, κατά περίπτωση, από κάθε αιτούντα κατά την υποβολή των αιτήσεων ενιαίας ενίσχυσης. Οι εκτάσεις ή τα ζώα για τα οποία δεν υποβάλλονται τα εν λόγω έγγραφα δεν είναι επιλέξιμα για την ενίσχυση.»

Η υπουργική απόφαση 619/2015

- 15 Το άρθρο 2 της Ordinul ministrului agriculturii și dezvoltării rurale nr. 619/2015 pentru aprobarea criteriilor de eligibilitate, condițiilor specifice și a modului de implementare a schemelor de plăți prevăzute la articolul 1 alineatele (2) și (3) din [OUG 3/2015], precum și a condițiilor specifice de implementare pentru măsurile compensatorii de dezvoltare rurală aplicabile pe terenurile agricole, prevăzute în Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020 (απόφασης 619/2015 του Υπουργού Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης περί έγκρισης των κριτηρίων επιλεξιμότητας, των ειδικών προϋποθέσεων και των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος ενίσχυσης που προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφοι 2 και 3, του [OUG 3/2015], καθώς και περί των ειδικών προϋποθέσεων εφαρμογής των αντισταθμιστικών μέτρων αγροτικής ανάπτυξης που εφαρμόζονται για τη γεωργική γη και προβλέπονται στο Εθνικό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020), της 6ης Απριλίου 2015, όπως ίσχυε την 1η Ιουλίου 2015 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 234 της 6ης Απριλίου 2015) (στο εξής: υπουργική απόφαση 619/2015), ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας υπουργικής απόφασης, νοούνται ως:

[...]

m) “κάτοχος ζώων” – πρόσωπο που κατέχει ζώα επί μονίμου βάσεως, υπό την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ζώων ή/και του ιδιοκτήτη εκμετάλλευσης, ή κατέχει ζώα προσωρινώς υπό την ιδιότητα του προσώπου στο οποίο έχει ανατεθεί η εκτροφή τους για ολόκληρο το έτος υποβολής αιτήσεων και τα οποία περιήλθαν στην κατοχή του βάσει πράξης που καταρτίστηκε σύμφωνα με τις προϋποθέσεις της ισχύουσας νομοθεσίας:

[...].»

- 16 Το άρθρο 7, παράγραφος 3, της ως άνω υπουργικής απόφασης προβλέπει τα ακόλουθα:

«Οι χρήστες μόνιμων βοσκοτόπων, φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, πλην εκείνων που μνημονεύονται στην παράγραφο 1 και στο άρθρο 6, παράγραφος 1, που ασκούν τουλάχιστον μία ελάχιστη γεωργική δραστηριότητα στους μόνιμους βοσκοτόπους που διατίθενται σε αυτούς σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο d, του [OUG 3/2015], υπό την ιδιότητα των ενεργών γεωργών, προσκομίζουν, κατά την υποβολή της αίτησης ενιαίας ενίσχυσης στον ΑΡΙΑ, τα έγγραφα που προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφος 1 και παράγραφος 2, στοιχείο a, στοιχείο b, σημείο i, στοιχεία c και d, καθώς και, κατά περίπτωση:

- a) αντίγραφο του εγγράφου ταυτοποίησης της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης όπου είναι καταχωρισμένα τα ζώα ή το πιστοποιητικό κτηνιάτρου που κατέχει σχετική άδεια, από το οποίο προκύπτει ο κωδικός της εκμετάλλευσης στο εθνικό γεωργικό μητρώο, ο οποίος είναι ενεργός κατά την ημερομηνία της υποβολής της αίτησης ενιαίας ενίσχυσης στην περίπτωση που ο ιδιοκτήτης του μόνιμου βοσκοτόπου έχει στην κατοχή του ζώα με τα οποία εξασφαλίζει ελάχιστη πυκνότητα βόσκησης 0,3 ΜΖΚ ανά [εκτάριο].

[...].»

Ο αστικός κώδικας

- 17 Το άρθρο 2.146 του Codul Civil (αστικού κώδικα), που θεσπίστηκε με τον νόμο 287 της 17ης Ιουλίου 2009 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 505 της 15ης Ιουλίου 2011), το οποίο αφορά το χρησιδάνειο, ορίζει τα εξής:

«Το χρησιδάνειο είναι σύμβαση με την οποία ένας συμβαλλόμενος, καλούμενος “χρήστης”, παραχωρεί, άνευ ανταλλάγματος, κινητό ή ακίνητο πράγμα στον άλλο συμβαλλόμενο, καλούμενο “χρησάμενο”, για να κάνει χρήση αυτού, με την υποχρέωση να το αποδώσει στο πέρας ορισμένου χρονικού διαστήματος.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 18 Η Avio Lucos υπέβαλε στον ΑΡΙΑ αίτηση ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης για το έτος 2015, για βοσκοτόπους έκτασης 170,36 εκταρίων. Προς τούτο, υπέβαλε πλείονα έγγραφα, στα οποία περιλαμβανόταν σύμβαση παραχώρησης, συναφθείσα στις 28 Ιανουαρίου 2013 με το Consiliul Local al Comunei Podari (δημοτικό συμβούλιο του Δήμου Podari, Ρουμανία), που αφορούσε βοσκοτόπο ευρισκόμενο στην εδαφική περιφέρεια του εν λόγω δήμου (στο εξής: σύμβαση παραχώρησης), καθώς και συμβάσεις χρησιδανείου τις οποίες η Avio Lucos συνήψε τον Απρίλιο του 2015 με διάφορους ιδιοκτήτες ζώων και δυνάμει των οποίων τα ζώα αυτά χρησιμοποιούνται για βοσκή και συμβάλλουν στη δηλωθείσα γεωργική δραστηριότητα.
- 19 Με απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2017, ο ΑΡΙΑ απέρριψε την ως άνω αίτηση, επειδή η Avio Lucos δεν είχε εξασφαλίσει την ελάχιστη πυκνότητα βόσκησης 0,3 ΜΖΚ ανά εκτάριο για το σύνολο του βοσκοτόπου έκτασης 170,36 εκταρίων. Κατά τον ΑΡΙΑ, η δραστηριότητα βόσκησης δεν ασκούνταν με ζώα της Avio Lucos, αλλά με τα ζώα που ανήκαν σε εκείνους με τους οποίους η εταιρία αυτή είχε συνάψει σύμβαση χρησιδανείου. Η Avio Lucos άσκησε διοικητική ένσταση κατά της ως άνω απόφασης, την οποία ο ΑΡΙΑ απέρριψε στις 4 Ιανουαρίου 2018.

- 20 Η Avio Lucos άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Tribunalul Dolj (πρωτοδικείου Dolj, Ρουμανία), το οποίο την απέρριψε στις 28 Ιανουαρίου 2018. Κατ' ουσίαν, το ως άνω δικαστήριο έκρινε κατ' αρχάς ότι η σύμβαση παραχώρησης είχε συναφθεί κατά παράβαση της εθνικής νομοθεσίας, δεδομένου ότι, μεταξύ άλλων, η Avio Lucos δεν είχε την ιδιότητα του κτηνοτρόφου κατά την ημερομηνία σύναψης της εν λόγω σύμβασης και ότι η προϋπόθεση της πυκνότητας βόσκησης 0,3 ΜΖΚ ανά εκτάριο έπρεπε να πληρούται κατά την εν λόγω ημερομηνία. Κατά συνέπεια, ο νόμος δεν επέτρεπε την παραχώρηση των επίμαχων βοσκοτόπων στην εταιρία αυτή και, ως εκ τούτου, η αίτηση ενίσχυσης ήταν απαράδεκτη. Εν συνεχεία, έκρινε ότι η Avio Lucos, παρά την τυπική τήρηση των προβλεπόμενων από την εθνική ρύθμιση κριτηρίων, δημιούργησε τεχνητά τις προϋποθέσεις λήψης ενίσχυσης στο πλαίσιο του καθεστώτος οικονομικής στήριξης. Τέλος, διασταλτική ερμηνεία της έννοιας του «κτηνοτρόφου», κατά τα υποστηριζόμενα από την Avio Lucos, θα αντέβαινε, κατά το εν λόγω δικαστήριο, στο δίκαιο της Ένωσης, δεδομένου ότι οι εθνικές αρχές μπορούν να στηριχθούν αποκλειστικά και μόνο στα δεδομένα του εθνικού συστήματος αναγνώρισης και καταγραφής των ζώων για να αρνηθούν τη χορήγηση της ζητηθείσας ενίσχυσης, χωρίς να είναι αναγκαία η διενέργεια άλλων ελέγχων.
- 21 Η Avio Lucos άσκησε αίτηση αναιρέσεως κατά της ως άνω απόφασης ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ήτοι του Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείου Alba Iulia, Ρουμανία). Προς στήριξη της αίτησής της, υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι εσφαλμένα κρίθηκε με την πρωτόδικη απόφαση ότι δεν πληρούσε την προϋπόθεση της ιδιότητας του κτηνοτρόφου.
- 22 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', του κανονισμού 1307/2013, στην έννοια του «γεωργού» εμπίπτει, μεταξύ άλλων, φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί «γεωργική δραστηριότητα», η οποία μπορεί να συνίσταται, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, του εν λόγω κανονισμού, στην άσκηση της ελάχιστης δραστηριότητας, όπως ορίζεται από τα κράτη μέλη, για γεωργικές περιοχές εκ φύσεως κατάλληλες για βοσκή ή καλλιέργεια. Το άρθρο 4, παράγραφος 2, του ως άνω κανονισμού επιτρέπει στα κράτη μέλη να ορίσουν την ελάχιστη αυτή δραστηριότητα. Ο Ρουμάνος νομοθέτης προέβλεψε, ως προς το ζήτημα αυτό, ότι η γεωργική δραστηριότητα πρέπει να ασκείται με ζώα που εκτρέφει ο ίδιος ο γεωργός, αποκλειομένης της χορήγησης οικονομικής στήριξης σε νομικό πρόσωπο που ασκεί την εν λόγω δραστηριότητα μέσω τρίτων, όπως συμβαίνει, κατά τον ΑΡΙΑ, στην περίπτωση της Avio Lucos.
- 23 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι υπάρχουν ερμηνευτικές δυσχέρειες όσον αφορά το ζήτημα αν το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', του κανονισμού 1307/2013 αντιτίθεται σε τέτοια εθνική ρύθμιση και, σε περίπτωση αρνητικής απάντησης ως προς το ζήτημα αυτό, αν η ίδια διάταξη και το άρθρο 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013 επιτρέπουν να θεωρηθεί «ενεργός γεωργός» νομικό πρόσωπο που συνήψε σύμβαση παραχώρησης και συμβάσεις χρησιδανείου υπό περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη. Επιπλέον, δεδομένου ότι η Avio Lucos πληρούσε, από τυπικής απόψεως, τα κριτήρια επιλεξιμότητας που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η σύναψη σύμβασης παραχώρησης και συμβάσεων χρησιδανείου, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, μπορεί να εμπίπτει στην έννοια των «προϋποθέσεων που δημιουργήθηκαν τεχνητά», κατά το άρθρο 60 του κανονισμού 1306/2013.

- 24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείο Alba Iulia) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Αντιτίθεται ο κανονισμός [1307/2013] σε εθνική κανονιστική ρύθμιση με την οποία ορίζεται ότι η ελάχιστη δραστηριότητα που πρέπει να ασκείται σε γεωργικές εκτάσεις συνήθως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή συνίσταται στη βόσκηση με ζώα που εκτρέφει ο γεωργός;
  - 2) Εφόσον κριθεί ότι το προαναφερθέν δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται στην ως άνω εθνική κανονιστική ρύθμιση, έχουν, αντίστοιχα, οι διατάξεις του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', και του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013 την έννοια ότι μπορεί να θεωρηθεί “ενεργός γεωργός” το νομικό πρόσωπο που έχει συνάψει σύμβαση παραχώρησης υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης και το οποίο έχει στην κατοχή του ζώα βάσει συμβάσεων χρησιδανείου που έχει συνάψει με φυσικά πρόσωπα, διά των οποίων οι χρήστες παραχωρούν στους χρησάμενους, χωρίς αντάλλαγμα, τα ζώα που έχουν στην κατοχή τους ως ιδιοκτήτες, με σκοπό να χρησιμοποιηθούν για βοσκή στους βοσκοτόπους που έχουν διατεθεί στους χρησάμενους και κατά τα χρονικά διαστήματα που έχουν συμφωνηθεί;
  - 3) Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 60 του κανονισμού [1306/2013] την έννοια ότι ο όρος “προϋποθέσεις που δημιουργήθηκαν τεχνητά” καλύπτει επίσης την περίπτωση σύμβασης παραχώρησης και συμβάσεων χρησιδανείου όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 25 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου την οποία θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, στο Δικαστήριο απόκειται να δώσει στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο μπορεί να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2021, A. S.A., C-212/20, EU:C:2021:934, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 26 Εν προκειμένω, επισημαίνεται κατ' αρχάς ότι, παρότι το αιτούν δικαστήριο δεν προσδιορίζει τις διατάξεις του κανονισμού 1307/2013 των οποίων ζητεί την ερμηνεία, από το σκεπτικό της απόφασης περί παραπομπής προκύπτει ότι οι αμφιβολίες του αφορούν ειδικότερα την ερμηνεία του άρθρου 4 του κανονισμού και συγκεκριμένα της παραγράφου 1, στοιχείο γ', σημείο iii, καθώς και της παραγράφου 2, στοιχείο β', του άρθρου αυτού.
- 27 Εν συνεχεία, όπως επισήμανε η Ρουμανική Κυβέρνηση με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η φράση «γεωργικές εκτάσεις συνήθως διατηρούμενες», η οποία περιέχεται στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, χρησιμοποιείται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο d, του ΟUG 3/2015 και, κατά την άποψή της, αντιστοιχεί κατ' ουσίαν στη φράση «γεωργικές περιοχές εκ φύσεως κατάλληλες», του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, και παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1307/2013.

- 28 Τέλος, απαντώντας σε αίτημα παροχής διευκρινίσεων που του απηύθυνε το Δικαστήριο, το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε ότι η έκφραση «ζώα που εκτρέφει ο γεωργός», η οποία επίσης χρησιμοποιείται στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα και περιέχεται στο γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο d, του ΟΥG 3/2015, δεν ορίζεται στο εθνικό δίκαιο. Ωστόσο, η έκφραση αυτή καλύπτει, κατά το αιτούν δικαστήριο, τόσο την έννοια της «κατοχής» ζώων, κατά το άρθρο 8, παράγραφος 6, του ΟΥG 3/2015, όσο και την έννοια του «κατόχου ζώων», κατά το άρθρο 2, στοιχείο m, της υπουργικής απόφασης 619/2015.
- 29 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, και παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1307/2013 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι η κατά τις διατάξεις αυτές ελάχιστη δραστηριότητα που αφορά γεωργικές εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή πρέπει να ασκείται από τον γεωργό με ζώα τα οποία κατέχει ο ίδιος.
- 30 Επισημαίνεται ευθύς εξαρχής ότι, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, του κανονισμού 1307/2013, ως «γεωργική δραστηριότητα» νοείται, μεταξύ άλλων, «η άσκηση της ελάχιστης δραστηριότητας, ως ορίζεται από τα κράτη μέλη, για γεωργικές περιοχές εκ φύσεως κατάλληλες για βοσκή ή καλλιέργεια». Επιπλέον, στην παράγραφο 2, στοιχείο β', του άρθρου αυτού διευκρινίζεται ότι τα κράτη μέλη «ορίζουν τις ελάχιστες δραστηριότητες που πρέπει να ασκούνται σε αγροτικές περιοχές εκ φύσεως κατάλληλες για βοσκή ή καλλιέργεια, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 1, στοιχείο γ), σημείο iii)».
- 31 Όπως σαφώς προκύπτει από το γράμμα τους, οι διατάξεις αυτές παρέχουν στα κράτη μέλη περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά τον καθορισμό του είδους της ελάχιστης δραστηριότητας που πρέπει να ασκείται ιδίως στις εκ φύσεως κατάλληλες για βοσκή ή καλλιέργεια γεωργικές εκτάσεις.
- 32 Όσον αφορά το ζήτημα αν το εν λόγω περιθώριο εκτιμήσεως περιλαμβάνει τη δυνατότητα των κρατών μελών να προβλέπουν, στην οικεία εσωτερική νομοθεσία, προϋπόθεση σύμφωνα με την οποία η ελάχιστη δραστηριότητα πρέπει να ασκείται με ζώα τα οποία κατέχει ο γεωργός, επισημαίνεται ότι το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο β', του κανονισμού 1307/2013 ορίζει ότι, χάριν ασφαλείας δικαίου, ανατίθεται στην Επιτροπή η εξουσία να εκδίδει κατ' εξουσιοδότηση πράξεις που καθορίζουν το πλαίσιο εντός του οποίου τα κράτη μέλη ορίζουν την ελάχιστη αυτή δραστηριότητα.
- 33 Ο κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός 639/2014, που εκδόθηκε προς τον σκοπό αυτό, μολονότι αναφέρει, στην αιτιολογική σκέψη 4, ότι τα κράτη μέλη, κατά τη λήψη μέτρων για την εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης, θα πρέπει να ασκούν τη διακριτική τους ευχέρεια σύμφωνα με ορισμένες αρχές, και ιδίως την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, εντούτοις ως προς το ζήτημα αυτό προβλέπει απλώς, στις διατάξεις του που αφορούν τους ορισμούς του κανονισμού 1307/2013 και ιδίως στο άρθρο 5, το οποίο οριοθετεί το πλαίσιο για το οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη, ότι, «[γ]ια τους σκοπούς του άρθρου 4 παράγραφος 1 στοιχείο γ) σημείο iii) του [κανονισμού 1307/2013], η ελάχιστη δραστηριότητα που ορίζεται από τα κράτη μέλη ότι πρέπει να ασκείται σε γεωργικές εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή ή καλλιέργεια είναι τουλάχιστον η άσκηση μιας ετήσιας δραστηριότητας από τον γεωργό», ενώ τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να αναγνωρίσουν επίσης δραστηριότητες που ασκούνται μόνο κάθε δεύτερο έτος, εφόσον αυτό δικαιολογείται για περιβαλλοντικούς λόγους.

- 34 Ως εκ τούτου, αφενός, η ελάχιστη δραστηριότητα πρέπει, κατ' αρχήν, να ασκείται στις γεωργικές αυτές εκτάσεις τουλάχιστον άπαξ ετησίως. Αφετέρου, η ελάχιστη αυτή δραστηριότητα πρέπει να ασκείται «από τον γεωργό».
- 35 Ως προς το ζήτημα αυτό, το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1307/2013, που ορίζει την έννοια του «γεωργού», δεν διευκρινίζει τη φύση του δικαιώματος που αυτός πρέπει να έχει όσον αφορά τα ζώα με τα οποία ενδεχομένως ασκείται η βόσκηση στις γεωργικές αυτές εκτάσεις.
- 36 Ωστόσο, η διάταξη αυτή ορίζει, κατ' ουσίαν, ότι ως γεωργός νοείται όποιος διαθέτει εκμετάλλευση ευρισκόμενη στο εδαφικό πεδίο των Συνθηκών και ασκεί γεωργική δραστηριότητα. Η έννοια της «εκμετάλλευσης», όπως ορίζεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', του ως άνω κανονισμού, καλύπτει το σύνολο των παραγωγικών μονάδων που «διαχειρίζεται» ο γεωργός και οι οποίες βρίσκονται στην επικράτεια του ίδιου κράτους μέλους. Πρέπει συνεπώς να γίνει δεκτό ότι μεταξύ των παραγωγικών μονάδων που διαχειρίζεται ο γεωργός περιλαμβάνονται τα ζώα που χρησιμοποιούνται για βόσκηση, εφόσον αυτός έχει τη δυνατότητα άσκησης επί των ζώων αυτών εξουσίας η οποία αρκεί για την άσκηση της γεωργικής του δραστηριότητας, όπερ εναπόκειται στο αρμόδιο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 14ης Οκτωβρίου 2010, Landkreis Bad Dürkheim, C-61/09, EU:C:2010:606, σκέψεις 61 και 62, και της 2ας Ιουλίου 2015, Demmer, C-684/13, EU:C:2015:439, σκέψη 58).
- 37 Η ερμηνεία αυτή επιρρωννύεται από την αιτιολογική σκέψη 16 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 639/2014, η οποία διαλαμβάνει κατ' ουσίαν ότι τα δικαιώματα ενίσχυσης θα πρέπει να χορηγούνται στο πρόσωπο που έχει την εξουσία της λήψης αποφάσεων, απολαμβάνει τα κέρδη και αναλαμβάνει τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους σε σχέση με τη γεωργική δραστηριότητα στη συγκεκριμένη έκταση για την οποία ζητείται η χορήγηση της ενίσχυσης.
- 38 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη σκέψη 28 της παρούσας απόφασης, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε, κατ' ουσίαν, ότι ως «κάτοχος ζώων», κατά το άρθρο 2, στοιχείο m, της υπουργικής απόφασης 619/2015, νοείται είτε πρόσωπο που κατέχει ζώα επί μονίμου βάσεως, υπό την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ζώων ή/και του ιδιοκτήτη εκμετάλλευσης, ή κατέχει ζώα προσωρινώς, βάσει σύμβασης που καταρτίστηκε σύμφωνα με τις προϋποθέσεις της ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας, υπό την ιδιότητα του προσώπου στο οποίο έχει ανατεθεί η εκτροφή τους για ολόκληρο το έτος υποβολής αιτήσεων.
- 39 Με τις γραπτές παρατηρήσεις του, ο ΑΡΙΑ διευκρίνισε, επί του σημείου αυτού, αφενός, ότι στη Ρουμανία η αναγνώριση και η καταγραφή των χοιροειδών, προβατοειδών, αιγοειδών και βοοειδών γίνεται μέσω της εθνικής ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων και του εθνικού συστήματος αναγνώρισης και καταγραφής των ζώων και, αφετέρου, ότι η ιδιότητα του ιδιοκτήτη ζώων και/ή προσωρινού κατόχου ζώων πρέπει να αποδεικνύεται με το «δελτίο γεωργικής εκμετάλλευσης», ήτοι με το έγγραφο ταυτοποίησης της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, καθώς και ότι κάθε γεωργική εκμετάλλευση στη Ρουμανία πρέπει να είναι καταχωρισμένη στο εθνικό γεωργικό μητρώο και να της έχει αποδοθεί ενιαίος και μόνιμος αλφαριθμητικός κωδικός. Πλην όμως, η Avio Lucos, στην αίτηση ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης που υπέβαλε, δεν απέδεδεξε με αυτό το μέσο την ιδιότητά της ως ιδιοκτήτη ή προσωρινού κατόχου ζώων.
- 40 Ως προς το ζήτημα αυτό, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι τα κράτη μέλη, λαμβανομένου υπόψη του περιθωρίου εκτιμήσεως που έχουν όσον αφορά τα καθεστώτα στήριξης στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ), έχουν τη δυνατότητα να

- προβλέπουν διευκρινιστικές λεπτομέρειες όσον αφορά τις απαιτούμενες αποδείξεις προς στήριξη των αιτήσεων χορήγησης ενίσχυσης με βάση, ιδίως, τις συνήθεις πρακτικές οι οποίες ακολουθούνται εντός των κρατών μελών στον τομέα της γεωργίας και οι οποίες αφορούν την κατοχή από τον γεωργό των ζώων που χρησιμοποιούνται για βόσκηση (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2010, Pontini κ.λπ., C-375/08, EU:C:2010:365, σκέψη 82).
- 41 Στο ως άνω πλαίσιο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι σκοπός της ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων ενός συστήματος αναγνώρισης και καταγραφής των ζώων είναι η διασφάλιση της αποτελεσματικής ανιχνευσιμότητας σε πραγματικό χρόνο των ζώων αυτών, η οποία είναι ουσιώδης για λόγους δημόσιας υγείας, και ότι μέσω της βάσης αυτής μπορεί να εξακριβωθεί αν πληρούνται οι όροι επιλεξιμότητας για ορισμένη ενίσχυση, όπως αυτοί που αφορούν την πυκνότητα ζωικού κεφαλαίου (πρβλ. απόφαση της 21ης Ιουλίου 2011, Nagy, C-21/10, EU:C:2011:505, σκέψη 42).
- 42 Εντούτοις, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η εκ μέρους των κρατών μελών άσκηση της διακριτικής τους ευχέρειας σχετικά με τις αποδείξεις που πρέπει να προσκομίζονται προς στήριξη των αιτήσεων χορήγησης ενισχύσεων πρέπει να είναι σύμφωνη προς τους σκοπούς που επιδιώκονται από τη σχετική ρύθμιση της Ένωσης και προς τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, ειδικότερα δε προς την αρχή της αναλογικότητας, η οποία επιτάσσει να είναι τα μέσα που προβλέπει μια διάταξη πρόσφορα προς επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και να μη βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού μέτρου [πρβλ. αποφάσεις της 24ης Ιουνίου 2010, Pontini κ.λπ., C-375/08, EU:C:2010:365, σκέψεις 86 και 87, και της 17ης Δεκεμβρίου 2020, Land Berlin (Δικαιώματα ενισχύσεως συνδεδόμενα με την ΚΓΠ), C-216/19, EU:C:2020:1046, σκέψη 35].
- 43 Πάντως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται πρωτίστως να ελέγξει αν η αρχή αυτή τηρήθηκε στο πλαίσιο της εφαρμοστέας στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2010, Pontini κ.λπ., C-375/08, EU:C:2010:365, σκέψη 89).
- 44 Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Ρουμανική Κυβέρνηση εξέθεσε μεταξύ άλλων ότι σκοπός του Ρουμάνου νομοθέτη, κατά τον καθορισμό των ελάχιστων δραστηριοτήτων που πρέπει να ασκούνται σε γεωργικές εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή, ήταν να διευκολύνει την άμεση πρόσβαση, στους επίμαχους βοσκοτόπους, του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού ιδιοκτητών ή κατόχων ζώων, και όχι των προσώπων που ασκούν γεωργικές δραστηριότητες μέσω τρίτων.
- 45 Πλην όμως, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 50 των προτάσεών του, ο σκοπός αυτός συνάδει προς τους σκοπούς που επιδιώκει η επίμαχη ρύθμιση της Ένωσης. Πράγματι, το άρθρο 39, παράγραφος 1, στοιχείο β', ΣΛΕΕ ορίζει ότι τα καθεστώτα στήριξης δυνάμει της ΚΓΠ παρέχουν άμεση εισοδηματική στήριξη η οποία έχει σκοπό να εξασφαλίζει ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στον γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία.
- 46 Όσον αφορά το ζήτημα αν η επίμαχη εθνική ρύθμιση στην κύρια δίκη είναι πρόσφορη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου με αυτή σκοπού, αρκεί η διαπίστωση, με την επιφύλαξη του ελέγχου στον οποίο οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, ότι η ρύθμιση αυτή παρίσταται πρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού αυτού ο οποίος συνίσταται, όπως προκύπτει από τη σκέψη 44 της παρούσας απόφασης, στη διευκόλυνση της άμεσης πρόσβασης, στους επίμαχους βοσκοτόπους, του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού ιδιοκτητών ή κατόχων ζώων.

- 47 Εξάλλου, υπό τις συνθήκες αυτές, η επίμαχη εθνική ρύθμιση δεν φαίνεται να βαίνει πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού μέτρου, όπερ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει. Υπενθυμίζεται εντούτοις ότι για την εξέταση της αναλογικότητας πρέπει να ληφθούν, ειδικότερα, υπόψη οι σκοποί της ΚΓΠ και, ως εκ τούτου, απαιτείται στάθμιση μεταξύ των σκοπών αυτών και του επιδιωκόμενου με την επίμαχη ρύθμιση σκοπού (πρβλ. απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2015, *Scotch Whisky Association* κ.λπ., C-333/14, EU:C:2015:845, σκέψεις 28 και 40).
- 48 Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, και παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1307/2013 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι η κατά τις διατάξεις αυτές ελάχιστη δραστηριότητα που αφορά γεωργικές εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή πρέπει να ασκείται από τον γεωργό με ζώα τα οποία κατέχει ο ίδιος.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 49 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', και του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013, εμπίπτει στην έννοια του «ενεργού γεωργού», κατά τη δεύτερη διάταξη, νομικό πρόσωπο στο οποίο παραχωρήθηκε δημοτικός βοσκότοπος βάσει σύμβασης παραχώρησης και το οποίο χρησιμοποιεί για τη βόσκηση στον εν λόγω βοσκότοπο ζώα τα οποία του παραχωρήθηκαν, χωρίς αντάλλαγμα, από τα φυσικά πρόσωπα που είναι ιδιοκτήτες τους.
- 50 Κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα τους κατά τη συνήθη έννοιά του στην καθομιλουμένη, αλλά και το γενικό πλαίσιο στο οποίο αυτές εντάσσονται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελούν μέρος (πρβλ. αποφάσεις της 24ης Ιουνίου 2010, *Pontini* κ.λπ., C-375/08, EU:C:2010:365, σκέψη 58, και της 29ης Ιουλίου 2019, *Pelham* κ.λπ., C-476/17, EU:C:2019:624, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 51 Πρώτον, όσον αφορά το γράμμα του άρθρου 9 του κανονισμού 1307/2013, το οποίο αφορά, όπως προκύπτει από τον τίτλο του, την έννοια του «ενεργού γεωργού», επισημαίνεται, κατά πρώτον, ότι το άρθρο αυτό προβλέπει ρητώς στην παράγραφο 1 ότι δεν χορηγείται άμεση ενίσχυση σε πρόσωπα των οποίων οι γεωργικές εκτάσεις είναι κυρίως εκτάσεις διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή ή καλλιέργεια και τα οποία δεν ασκούν επί των εκτάσεων αυτών την ελάχιστη δραστηριότητα που προβλέπουν τα κράτη μέλη σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο β', του εν λόγω κανονισμού, οι δε προϋποθέσεις αυτές είναι σωρευτικές, όπως προκύπτει από τη χρήση του συνδέσμου «και» στο άρθρο 9, παράγραφος 1.
- 52 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι οι επίμαχες στην κύρια δίκη γεωργικές εκτάσεις είναι κυρίως εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή ή καλλιέργεια, κατά την πρώτη προϋπόθεση που προβλέπει η ως άνω διάταξη.
- 53 Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση που προβλέπει η ως άνω διάταξη, από το γράμμα του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013 προκύπτει ότι γεωργός ο οποίος δεν ασκεί στις επίμαχες γεωργικές εκτάσεις την ελάχιστη δραστηριότητα που ορίζουν τα κράτη μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, του κανονισμού, δεν μπορεί να θεωρηθεί «ενεργός γεωργός» και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να λάβει καμία άμεση ενίσχυση.

- 54 Κατά δεύτερον, για να μπορεί να εμπίπτει στην έννοια του «ενεργού γεωργού», κατά το άρθρο 9 παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013, ένα πρόσωπο πρέπει προηγουμένως να πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', του ίδιου κανονισμού, κατά το οποίο ως «γεωργός» νοείται πρόσωπο «που διαθέτει εκμετάλλευση ευρισκόμενη στο εδαφικό πεδίο των Συνθηκών [...] και ασκεί γεωργική δραστηριότητα».
- 55 Ως προς το ζήτημα αυτό, όπως προκύπτει από τη σκέψη 36 της παρούσας απόφασης, η έννοια της «εκμετάλλευσης», που ορίζεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού, καλύπτει το σύνολο των παραγωγικών μονάδων που «διαχειρίζεται» ένας γεωργός.
- 56 Πλην όμως, όσον αφορά την απαίτηση περί «διαχείρισης» της παραγωγικής μονάδας από τον γεωργό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έννοια αυτή δεν προϋποθέτει να έχει ο γεωργός απεριόριστη εξουσία διάθεσης της οικείας έκτασης στο πλαίσιο της χρήσης της για γεωργικούς σκοπούς. Ο γεωργός πρέπει όμως να διαθέτει, όσον αφορά την έκταση αυτή, επαρκή αυτονομία για την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητάς του, πράγμα που εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης ενώπιόν του (πρβλ. αποφάσεις της 14ης Οκτωβρίου 2010, Landkreis Bad Dürkheim, C-61/09, EU:C:2010:606, σκέψεις 61 και 62, και της 2ας Ιουλίου 2015, Demmer, C-684/13, EU:C:2015:439, σκέψη 58).
- 57 Επομένως, το γεγονός ότι οι εκτάσεις που χρησιμοποιούνται για την άσκηση γεωργικής δραστηριότητας αποτέλεσαν αντικείμενο σύμβασης παραχώρησης δημοτικού βοσκοτόπου δεν ασκεί επιρροή προκειμένου να διαπιστωθεί αν ένας γεωργός εμπίπτει στην έννοια του «ενεργού γεωργού», εφόσον αυτός διαθέτει σε σχέση με τις εκτάσεις αυτές επαρκή αυτονομία για την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητάς του.
- 58 Αφετέρου, όπως προκύπτει από τη σκέψη 36 της παρούσας απόφασης, οι «μονάδες», για τις οποίες γίνεται λόγος στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού, περιλαμβάνουν τα ζώα που χρησιμοποιούνται για βόσκηση, εφόσον ο γεωργός έχει δυνατότητα άσκησης επί των ζώων αυτών εξουσίας που αρκεί για την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητάς του, όπερ εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης ενώπιόν του.
- 59 Κατά συνέπεια, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το γεγονός ότι η Avio Lucos ασκεί τη βόσκηση με ζώα τα οποία της έχουν παραχωρηθεί, άνευ ανταλλάγματος, από τα φυσικά πρόσωπα που είναι ιδιοκτήτες τους στερείται επίσης σημασίας προκειμένου να διαπιστωθεί αν το εν λόγω νομικό πρόσωπο εμπίπτει στην έννοια του «ενεργού γεωργού», κατά το άρθρο 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013, υπό τον όρο ότι, όπως προκύπτει από την προηγούμενη σκέψη, έχει τη δυνατότητα άσκησης επί των ζώων αυτών εξουσίας που αρκεί για την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητάς της.
- 60 Δεύτερον, η ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', καθώς και του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013 η οποία προκύπτει από τις σκέψεις 50 έως 59 της παρούσας απόφασης επιβεβαιώνεται από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι διατάξεις αυτές. Πράγματι, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 37 της παρούσας απόφασης, η αιτιολογική σκέψη 16 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 639/2014 διαλαμβάνει κατ' ουσίαν ότι τα δικαιώματα ενίσχυσης θα πρέπει να χορηγούνται στο πρόσωπο που έχει την εξουσία της λήψης αποφάσεων, απολαμβάνει τα κέρδη και αναλαμβάνει τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους σε σχέση με τη γεωργική δραστηριότητα στη συγκεκριμένη έκταση για την οποία ζητείται η χορήγηση της ενίσχυσης.

- 61 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, εφόσον ο γεωργός έχει δυνατότητα άσκησης επί των ζώων της εκμετάλλευσής του εξουσίας που αρκεί για την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητάς του, απολαμβάνει τα κέρδη και αναλαμβάνει τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους όσον αφορά τη γεωργική δραστηριότητα στη συγκεκριμένη έκταση για την οποία υποβάλλεται η αίτηση ενίσχυσης, το γεγονός ότι ασκεί γεωργική δραστηριότητα με ζώα που τέθηκαν στη διάθεσή του στο πλαίσιο σύμβασης χρησιδανείου δεν αποκλείει τον χαρακτηρισμό του ως «ενεργού γεωργού» κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013.
- 62 Τρίτον, η ερμηνεία αυτή συνάδει προς τον σκοπό τον οποίο επιδιώκει ο κανονισμός αυτός. Ειδικότερα, τα καθεστώτα στήριξης δυνάμει της ΚΓΠ παρέχουν άμεση εισοδηματική στήριξη, η οποία έχει σκοπό να εξασφαλίζει ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στον γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία.
- 63 Πλην όμως, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 66 των προτάσεών του, εφόσον η άμεση ενίσχυση χορηγείται στους γεωργούς οι οποίοι έχουν επί των ζώων που χρησιμοποιούνται για τη βοσκή δυνατότητα άσκησης εξουσίας η οποία αρκεί στο πλαίσιο της χρήσης τους για γεωργικούς σκοπούς, απολαμβάνουν τα κέρδη και αναλαμβάνουν τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους όσον αφορά τη γεωργική δραστηριότητα στη συγκεκριμένη έκταση για την οποία ζητείται η ενίσχυση, το γεγονός ότι τα ζώα αυτά χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο συμβάσεως χρησιδανείου δεν είναι καθοριστικό.
- 64 Εν προκειμένω, από την απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα προκύπτει ότι, με την επιφύλαξη του ελέγχου στον οποίο οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι η κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, και παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1307/2013 ελάχιστη δραστηριότητα που αφορά γεωργικές εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή πρέπει να ασκείται από τον γεωργό με ζώα τα οποία κατέχει ο ίδιος. Ως προς το ζήτημα αυτό, από τη σκέψη 38 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι, εν προκειμένω, ως «κάτοχος ζώων», κατά το άρθρο 2, στοιχείο m, της υπουργικής απόφασης 619/2015, νοείται όχι μόνον το πρόσωπο που κατέχει ζώα επί μονίμου βάσεως, υπό την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ζώων ή/και του ιδιοκτήτη εκμετάλλευσης, αλλά επίσης και το πρόσωπο που κατέχει ζώα προσωρινώς υπό την ιδιότητα του προσώπου στο οποίο έχει ανατεθεί η εκτροφή τους για ολόκληρο το έτος υποβολής αιτήσεων και τα οποία περιήλθαν στην κατοχή του βάσει πράξης που καταρτίστηκε σύμφωνα με τις προϋποθέσεις της ισχύουσας νομοθεσίας. Πλην όμως, ο ορισμός αυτός δεν φαίνεται, κατ' αρχήν, να αποκλείει από την έννοια του «κατόχου ζώων» το πρόσωπο που κατέχει ζώα τα οποία του έχουν παραχωρηθεί, χωρίς αντάλλαγμα, από τα φυσικά πρόσωπα που είναι ιδιοκτήτες των εν λόγω ζώων και το οποίο έχει δυνατότητα άσκησης επί των ζώων αυτών εξουσίας που αρκεί για την άσκηση της γεωργικής του δραστηριότητας. Η διαπίστωση αυτή προϋποθέτει ερμηνεία του εθνικού δικαίου, στην οποία, εφόσον είναι αναγκαίο, οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο.
- 65 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', και του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013, εμπίπτει στην έννοια του «ενεργού γεωργού», κατά τη δεύτερη διάταξη, νομικό πρόσωπο στο οποίο παραχωρήθηκε δημοτικός βοσκότοπος βάσει σύμβασης παραχώρησης και το οποίο χρησιμοποιεί για τη βόσκηση στον εν λόγω βοσκότοπο ζώα τα οποία του παραχωρήθηκαν, χωρίς αντάλλαγμα, από τα φυσικά

πρόσωπα που είναι ιδιοκτήτες τους, εφόσον το εν λόγω νομικό πρόσωπο ασκεί στον βοσκότοπο «ελάχιστη δραστηριότητα» κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, του ως άνω κανονισμού.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 66 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 60 του κανονισμού 1306/2013, μπορεί να εμπίπτει στην έννοια των «προϋποθέσεων που δημιουργήθηκαν τεχνητά», κατά τη διάταξη αυτή, η υποβολή εκ μέρους του αιτούντος στήριξη βάσει του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης, προς στήριξη της αίτησής του, σύμβασης παραχώρησης βοσκοτόπων και συμβάσεων χρησιδανείου οι οποίες αφορούν τα ζώα που πρόκειται να βοσκήσουν στους βοσκοτόπους αυτούς.
- 67 Κατά το άρθρο 60 του κανονισμού 1306/2013, με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων, τα πλεονεκτήματα που προβλέπονται δυνάμει της τομεακής γεωργικής νομοθεσίας δεν παρέχονται σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα για τα οποία διαπιστώνεται ότι δημιούργησαν τεχνητά τις προϋποθέσεις για την απόκτηση των πλεονεκτημάτων αυτών, αντίθετα με τους σκοπούς της εν λόγω νομοθεσίας.
- 68 Το γράμμα του άρθρου 60 αντιστοιχεί κατ' ουσίαν σε εκείνο του άρθρου 29 του κανονισμού 1782/2003 και αποτελεί κωδικοποίηση νομολογίας του Δικαστηρίου κατά την οποία οι πολίτες δεν μπορούν να επικαλούνται το δίκαιο της Ένωσης καταχρηστικώς ή καταστρατηγώντας το.
- 69 Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, η εφαρμογή των κανονισμών της Ένωσης δεν μπορεί να επεκτείνεται μέχρι σημείου που να καλύπτει καταχρηστικές πρακτικές των επιχειρηματιών (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2013, *Slancheva sila*, C-434/12, EU:C:2013:546, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 70 Το Δικαστήριο όμως έχει αποφανθεί ότι, προκειμένου να αποδειχθεί ότι ο δυνητικός λήπτης της ενίσχυσης εφαρμόζει πρακτική η οποία συνιστά κατάχρηση δικαιώματος, απαιτείται, αφενός, η συνδρομή ενός συνόλου αντικειμενικών περιστάσεων από τις οποίες να προκύπτει ότι, παρά την τυπική τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει η εφαρμοστέα ρύθμιση, δεν έχει επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος με τη ρύθμιση αυτή σκοπός και, αφετέρου, η ύπαρξη ενός υποκειμενικού στοιχείου, το οποίο συνίσταται στη βούληση του ενδιαφερομένου να αποκομίσει όφελος από τη ρύθμιση της Ένωσης δημιουργώντας τεχνητά τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες προκειμένου να αποκομίσει το όφελος αυτό (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2013, *Slancheva sila*, C-434/12, EU:C:2013:546, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 71 Το Δικαστήριο διευκρίνισε κατά τα λοιπά ότι στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να διαπιστώσει την ύπαρξη των δύο αυτών στοιχείων, η οποία πρέπει να αποδεικνύεται σύμφωνα με τους κανόνες του εσωτερικού δικαίου, εφόσον τούτο δεν θίγει την πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2013, *Slancheva sila*, C-434/12, EU:C:2013:546, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 72 Αυτό είναι το πλαίσιο εντός του οποίου πρέπει να ερμηνευθεί η χρησιμοποιούμενη στο άρθρο 60 του κανονισμού 1307/2013 έννοια των «προϋποθέσεων που δημιουργήθηκαν τεχνητά».

- 73 Αφενός, όσον αφορά το αντικειμενικό στοιχείο για το οποίο έγινε λόγος στη σκέψη 70 της παρούσας απόφασης, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 39, παράγραφος 1, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, τα καθεστώτα στήριξης δυνάμει της ΚΓΠ παρέχουν άμεση εισοδηματική στήριξη η οποία έχει σκοπό να εξασφαλίζει ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στον γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία. Όπως, όμως, επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 73 των προτάσεών του, η χορήγηση τέτοιας στήριξης σε πρόσωπο που έχει συνάψει σύμβαση παραχώρησης βοσκοτόπων και, επειδή δεν κατέχει τον αναγκαίο αριθμό ζώων για την εκμετάλλευσή τους, συνάπτει συμβάσεις χρησιδανείου με αντικείμενο ζώα που προορίζονται για βόσκηση σε αυτούς, ενδέχεται να συνιστά εκτροπή της στήριξης αυτής, εις βάρος μέρους του γεωργικού πληθυσμού, εν προκειμένω των προσώπων που βόσκουν τα δικά τους ζώα στους βοσκοτόπους.
- 74 Αφετέρου, όπως επίσης υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 74 των προτάσεών του, όσον αφορά το υποκειμενικό στοιχείο για το οποίο έγινε λόγος στη σκέψη 70 της παρούσας απόφασης, εναπόκειται εν προκειμένω στο αιτούν δικαστήριο να λάβει υπόψη το σύνολο των κρίσιμων στοιχείων της υπόθεσης της κύριας δίκης προκειμένου να διαπιστώσει αν η Avio Lucos είχε τη βούληση να αποκομίσει όφελος από τη ρύθμιση της Ένωσης δημιουργώντας «τεχνητά» τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες προκειμένου να αποκομίσει το όφελος αυτό. Επομένως, μεταξύ των πραγματικών στοιχείων που μπορούν να ληφθούν υπόψη συγκαταλέγεται η σύναψη της σύμβασης παραχώρησης κατά παράβαση του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου ή ακόμη το περιεχόμενο των επίμαχων στην κύρια δίκη συμβάσεων χρησιδανείου, ιδίως αν από αυτές προκύπτει ότι η βοσκή των παραχωρηθέντων ζώων δεν ασκείται από την Avio Lucos, αλλά από τους ιδιοκτήτες τους.
- 75 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 60 του κανονισμού 1306/2013, μπορεί να εμπίπτει στην έννοια των «προϋποθέσεων που δημιουργήθηκαν τεχνητά», κατά τη διάταξη αυτή, η υποβολή εκ μέρους του αιτούντος στήριξη βάσει του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης, προς στήριξη της αίτησής του, σύμβασης παραχώρησης βοσκοτόπων και συμβάσεων χρησιδανείου οι οποίες αφορούν τα ζώα που πρόκειται να βοσκήσουν στους βοσκοτόπους αυτούς, εφόσον, αφενός, από ένα σύνολο αντικειμενικών περιστάσεων προκύπτει ότι, παρά την τυπική τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει η εφαρμοστέα ρύθμιση, δεν έχει επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος με τη ρύθμιση αυτή σκοπός και, αφετέρου, διαπιστώνεται η βούληση του ενδιαφερομένου να αποκομίσει όφελος από τη ρύθμιση της Ένωσης, δημιουργώντας τεχνητά τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες προκειμένου να αποκομίσει το όφελος αυτό.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 76 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κύριων δικών τον χαρακτήρα παρεμπόμπου που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, και παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της Κοινής γεωργικής πολιτικής και για την**

κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 637/2008 και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι η κατά τις διατάξεις αυτές ελάχιστη δραστηριότητα που αφορά γεωργικές εκτάσεις εκ φύσεως διατηρούμενες σε κατάσταση κατάλληλη για βοσκή πρέπει να ασκείται από τον γεωργό με ζώα τα οποία κατέχει ο ίδιος.

- 2) Κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', και του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1307/2013, εμπίπτει στην έννοια του «ενεργού γεωργού», κατά τη δεύτερη διάταξη, νομικό πρόσωπο στο οποίο παραχωρήθηκε δημοτικός βοσκότοπος βάσει σύμβασης παραχώρησης και το οποίο χρησιμοποιεί για τη βόσκηση στον εν λόγω βοσκότοπο ζώα τα οποία του παραχωρήθηκαν, χωρίς αντάλλαγμα, από τα φυσικά πρόσωπα που είναι ιδιοκτήτες τους, εφόσον το εν λόγω νομικό πρόσωπο ασκεί στον βοσκότοπο «ελάχιστη δραστηριότητα» κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', σημείο iii, του ως άνω κανονισμού.
- 3) Κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 60 του κανονισμού (ΕΕ) 1306/2013, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της κοινής γεωργικής πολιτικής και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 352/78, (ΕΚ) αριθ. 165/94, (ΕΚ) αριθ. 2799/98, (ΕΚ) αριθ. 814/2000, (ΕΚ) αριθ. 1290/2005 και (ΕΚ) αριθ. 485/2008 του Συμβουλίου, μπορεί να εμπίπτει στην έννοια των «προϋποθέσεων που δημιουργήθηκαν τεχνητά», κατά τη διάταξη αυτή, η υποβολή εκ μέρους του αιτούντος στήριξη βάσει του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης, προς στήριξη της αίτησής του, σύμβασης παραχώρησης βοσκοτόπων και συμβάσεων χρησιδανείου οι οποίες αφορούν τα ζώα που πρόκειται να βοσκήσουν στους βοσκοτόπους αυτούς, εφόσον, αφενός, από ένα σύνολο αντικειμενικών περιστάσεων προκύπτει ότι, παρά την τυπική τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει η εφαρμοστέα ρύθμιση, δεν έχει επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος με τη ρύθμιση αυτή σκοπός και, αφετέρου, διαπιστώνεται η βούληση του ενδιαφερομένου να αποκομίσει όφελος από τη ρύθμιση της Ένωσης, δημιουργώντας τεχνητά τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες προκειμένου να αποκομίσει το όφελος αυτό.

(υπογραφές)